

УДК 378: 657
Г 60

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ ФІРМ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

В. І. Голіков, доц., канд. техн. наук;
І. В. Голіков, канд. техн. наук,
М. В. Фатєєв, проф., канд. техн. наук

Національний університет кораблебудування, м. Миколаїв

Анотація. Обґрунтовано використання нових підходів до навчання у підготовці фахівців з економічних спеціальностей. Розглянуто моделі тренінгових технологій.

Ключові слова: навчально-тренувальна фірма, інформаційне середовище ВНЗ, активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів, метод проектів, тренінгові технології.

Аннотация. Обосновано использование новых подходов к обучению при подготовке специалистов экономических специальностей. Рассмотрены модели тренинговых технологий.

Ключевые слова: учебно-тренировочная фирма, информационная среда ВУЗа, активизация учебно-познавательной деятельности студентов, метод проектов, тренинговые технологии.

Abstract. The new approach of training economic specialties experts is proved. Training models technologies are considered.

Keywords: educational and training firm, university information environment, increased training and learning of students, the method projects, training technology.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток ринкових відносин в економіці України визначає необхідність розширення мережі малих і середніх підприємств, орієнтованих на промислове виробництво, оскільки в цьому секторі економіки очікується створення значної кількості робочих місць і завдяки цьому — підвищення політичної та економічної стабільності в країні. Одна з головних проблем на цьому шляху - недостатня кількість підприємств, що володіють відповідною професійною й комерційною кваліфікацією, а також мотивацією до праці, почуттям відповідальності, бажанням і вмінням керувати та ін. Потреба у фахівцях нової генерації виникає й у знову створених банківських систе-

мах і страхових галузях. Актуальними стали комерційні професії в транспортно-технічній інфраструктурі, а також у галузі туризму та готельного бізнесу, що розвивається.

СТАН ВИВЧЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ

У нових соціально-економічних умовах розвитку України гостро постала проблема підвищення ролі особистості працюючого як професіонала й громадянина для поліпшення соціального, господарського, культурного життя суспільства. Це спричиняє необхідність обґрунтування нових підходів до навчання та виховання майбутніх фахівців у закладах професійної освіти різного рівня, використання досягнень науки, вітчизняного

й світового досвіду підготовки виробничого персоналу, що буде сприяти створенню необхідних умов для розробки державної політики України у сфері професійної освіти [6].

Інформаційне середовище ВНЗ — це одна зі сторін його діяльності, що включає в себе організаційно-методичні засоби, сукупність технічних і програмних засобів зберігання, обробки, передачі інформації, які забезпечують оперативний доступ до інформації та здійснюють освітні наукові комунікації [2].

Технічно-інформаційне середовище ВНЗ будується за допомогою інтеграції інформації на традиційних та електронних носіях, комп'ютерно-телекомунікаційних технологіях взаємодії, віртуальних бібліотек, розподілених баз даних, навчально-методичних комплексів та розширеного апарату дидактики [10].

З цих позицій навчально-тренувальну фірму (НТФ) можна представити як взаємозалежний набір сервісних служб (програмних модулів), що забезпечує можливість підготовки та проведення навчального процесу і реалізації функціональних обов'язків будь-якої категорії користувачів, головними з яких при підготовці й реалізації навчального процесу є викладач і студент. Склад і зміст інформаційних ресурсів визначаються кафедрою, а набір сервісних служб — типовим програмним забезпеченням НТФ. Адміністрування НТФ веде базовий навчальний заклад, реалізуючи свою методику навчання. Таким чином, НТФ — це програмний комплекс, що надає повний набір сервісних служб та інформаційних ресурсів, які забезпечують навчальний процес у даному окремому навчальному закладі.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ — обґрунтувати використання нових підходів до навчання у підготовці фахівців з економічних спеціальностей.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Зміни в розвитку продуктивних сил, економічних відносин вимагають постійного

оновлення шляхів, форм і методів економічної освіти й виховання молоді. Поєднання «навчання – освіта – праця» зумовлене сучасними умовами господарювання та прогресом науки і спрямоване, насамперед, на розвиток у кожного з нас дбайливого ставлення до власності, вироблення вміння раціонально використовувати наявні ресурси для задоволення різноманітних потреб, на формування таких якостей, які б відповідали суспільним інтересам і сприяли всебічному розвитку особи (див. рисунок)*.

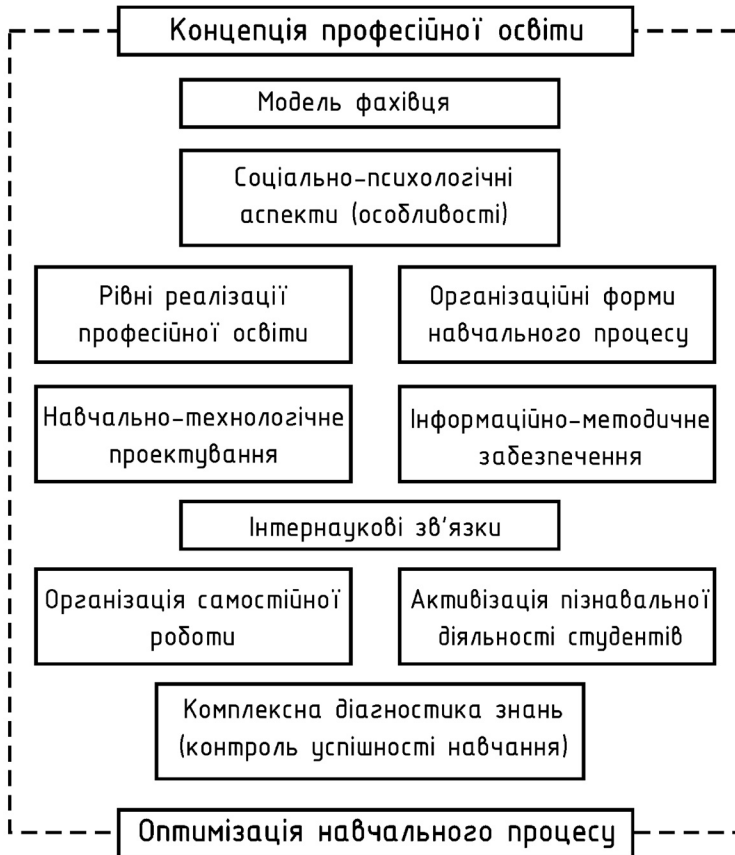
Людина, яка є носієм економічної культури, виявляє її через вчинки. Економіка є творчою й поведінковою наукою, тому її вивчення сприяє розвитку вмінь осмислювати й систематизувати безліч економічних процесів, відношень, подій, фактів, явищ, спостережень економічного життя, а також приймати відповідні рішення.

Основні напрямки оптимізації навчального процесу в економічній освіті

Невідповідності між кваліфікаційними вимогами до випускників навчальних закладів на ринку праці та їхньою професійною підготовкою потребують належної реакції національної системи освіти. Незважаючи на те, що інтереси студентів перемістилися з технічних дисциплін на економіку, право, менеджмент, організацію бізнесу, банківську справу, маркетинг та продаж, психологію та інші соціальні дисципліни, система освіти ще недостатньо ефективно реагує на нові ринкові завдання [10]. Дедалі важливішими стають розробки систем для розвитку майстерності працівників, до яких входять традиційне навчання (пояснювально-ілюстративного типу) і тренування в умовних та реальних виробничих ситуаціях. Поширення в освіті набула концепція «революції навичок», яка передбачає довготермінові вимоги: навички бізнес-адміністрування, громадських послуг і прямого продажу. Сьогоднішній бізнес потребує гнучкого й кваліфікованого працівника.

Розв'язання суперечностей між вимогами до майбутніх спеціалістів у галузі еконо-

* Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті (наведено на сайті <http://readbookz.com/book/220/8541.html>).

міки та бізнесу й рівнями їхньої професійної кваліфікації може здійснюватись за двома основними напрямками: 1-й — розроблення національних стандартів економічної освіти, рівнів професійної компетентності майбутнього фахівця-економіста (з урахуванням світових тенденцій); 2-й — удосконалення процесу реалізації економічної освіти (змісту економічних дисциплін і застосування інтенсивних навчальних технологій, які базуються на принципах і методах активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів) [10].

Отже, до головних шляхів забезпечення конкурентоспроможності випускників навчальних закладів — майбутніх фахівців — можна віднести наступні [7, 10]:

моніторинг ринку праці для своєчасної реакції на його кон'юнктуру;

створення сучасної інфраструктури навчального процесу;

упровадження інноваційних технологій навчання;

створення нових науково-методичних ресурсів;

активізацію науково-дослідної роботи з упровадженням її результатів у навчальний процес;

удосконалення практичної підготовки спеціалістів;

наскрізну комп'ютеризацію та інформатизацію навчального процесу;

інтенсифікацію навчального процесу на основі активних методів навчання;

застосування новітніх технологій комплексної діагностики знань студентів;

запровадження нових принципів організації навчального процесу, модульних систем навчання.

Разом з інтеграцією освіти, науки та практичної діяльності з'являється принципово нова предметна основа проектування

цілісної професійної діяльності спеціаліста. У зв'язку з цим необхідною стає розробка теоретичних моделей переходу від навчання до праці, від навчальної діяльності, предметом якої є наукова інформація, до професійної діяльності, де ця інформація перетворюється в засіб регулювання предметних дій.

В економічному навчанні необхідно орієнтуватися не тільки на формування системи знань, досягнення рівня відповідної компетентності, а й на сформовані вміння та навички, певний досвід практичної діяльності, соціально-економічного спілкування.

Ефективним стає навчання студентів на конкретних прикладах, максимально наближених до реальних умов, із застосуванням прикладних комп'ютерних програм, які використовуються учасниками господарської діяльності України.

Отже, нова методична концепція навчання студентів економічних спеціальностей повинна відбивати не тільки мету, новий зміст, але й нові способи надання й засвоєння знань, змінювати уявлення про значення та важливість знання; сприяти виникненню нових методичних ідей, розвитку теорії і вдосконалюванню практики навчання [3].

У цьому зв'язку дана робота, яка спрямована на навчання студентів інноваційних ігрових методів на основі системи навчально-рольових ігор професійної спрямованості, вписується в парадигму концепції навчання, заснованої на методі проектів [3]. Метод проектів — це один із сучасних видів навчальної діяльності, в основі якого лежить концепція розвиваючого навчання, тобто підвищення інтелектуального потенціалу особистості за рахунок активізації процесу розвитку інтелектуальних якостей майбутніх фахівців, удосконалювання стилю розумової творчої діяльності в процесі навчання. При цьому проективність освіти спрямована на формування проектної культури студентів, що є загальною формою реалізації мистецтва планування, прогнозування, творення, виконання й оформлення будь-яких завдань.

Метод проектів — це ігровий метод, сутністю якого є ігрове моделювання, основу якого становить групова ігрова пізнавальна діяльність у спеціально змодельованих умо-

вах професійної спрямованості, адекватних життєвим ситуаціям.

Таким чином, суттю методу проектів є злагоджена, групова, абсолютно самостійна творча діяльність студентів усередині кожної робочої підгрупи на наступних етапах, що послідовно розвиваються [3]: на етапі початкової інтелектуальної розумової діяльності; на етапі збору інформації про предмет; на етапі відбору необхідної інформації, що потрібна безпосередньо для захисту проекту; на етапі «конструювання» кінцевого продукту і його захисту.

У цьому процесі можна виділити наступні фази. Перша фаза пов'язана з виявленням фрагментів змісту, що повторюються в певних темах різних дисциплін. Друга фаза пов'язана з пошуком нової структури змісту, що дозволяє об'єднати розрізнені навчальні курси в єдину інтегровану дисципліну на основі нового komponування наукового теоретичного знання й нової послідовності вивчення певних розділів інтегрованого курсу. Третя фаза пов'язана з пошуком нової структури змісту, що дозволяє об'єднати розрізнені знання в єдиний інтегрований цикл пізнання на основі системи проектів або системи навчально-тренінгових ігор із включеними в них «проектами».

Метод проектів забезпечує відбір і структурування змісту навчального матеріалу з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності й мети кожного навчального модуля та логічно реалізується за допомогою створення НТФ з наступним їхнім об'єднанням в єдину асоціацію. В основі технології роботи НТФ лежать принципи набуття практичних навичок студентами під час вивчення фахових дисциплін з використанням тренінгових технологій створення та функціонування віртуальних підприємств, що діють в умовах господарювання, наближених до реальних. Одним із засобів застосування інноваційних методів навчання є вирішення комплексних підприємницьких завдань у вигляді практичних тренінгів, які моделюють діяльність реальної організації (фірми) малого і середнього бізнесу як виробничої, так і невиробничої сфер економіки.

Тренінгові технології передбачають намір використання переважно імітаційних методів,

які є ігровими. Ігрова освітня технологія включає в себе моделювання й обґрунтування професійних ситуацій і спрямована на формування навичок поведінки учасників гри в різних, у тому числі і нестандартних, ситуаціях [1].

Тренінгова форма навчання передбачає колективну діяльність учасників та їх спільну відповідальність за отримані результати.

Це дозволяє:

моделювати різноманітні умови функціонування підприємства і його оточення, наближеного до реалій господарювання;

ознайомити студентів з особливостями функціонування віртуальних підприємств для проведення аналізу та прийняття рішень;

апробувати будь-які тренінгові рішення студентів*;

адаптувати тренінгові моделі до нових реалій господарювання, змін у законодавстві тощо [5, 6].

Для реалізації зазначеної тренінгової технології у навчальному процесі необхідно використовувати програмне забезпечення, яке дозволяє провадити введення, обробку, подання інформаційних потоків, що характеризують функціонування моделі з кількох конкуруючих між собою віртуальних підприємств, які мають вхідні параметри та потребують прийняття економічних рішень на наступні часові періоди за п'ятьма основними напрямками: логістика, виробництво, інвестиції, фінанси, маркетинг [4, 5]. У багатьох розвинених країнах дуже поширена практика впровадження тренінгових технологій через створення при навчальних закладах навчально-тренувальних фірм (НТФ).

Можливі різні моделі функціонування таких фірм, проте всі вони мають намір забезпечити професійне зростання студентів.

Поглиблена практична підготовка студентів здійснюється завдяки впровадженню тренінгових технологій в навчальний та позанавчальний процес.

Упровадження тренінгових методів розглянемо на прикладі розробок Харківської філії Української академії банківської спра-

ви НБУ [1], де успішно функціонує навчально-тренувальна станція (НТС), до складу якої входять навчально-тренувальний банк (НТБ) «Інтелбанк» та чотири НТФ, які працюють за різними формами власності та різними видами діяльності (див. таблицю).

У складі НТС працюють студенти III-V курсів усіх спеціальностей, які вже пройшли перші етапи життєвого циклу створених організацій (фірм та банку): обґрунтування бізнес-ідеї; заснування і реєстрацію; організацію діяльності і планування; роботу у відділах з виконання окремих господарських операцій (реєстрація фірм та банку, відкриття банківських рахунків, підписання договорів про розрахунково-касове обслуговування, оформлення внесків учасників до статутного капіталу, налагодження підприємницьких зв'язків для підписання взаємних господарських договорів тощо).

Викладачі кафедр обліку і фінансів та банківської справи здійснюють інтегрування теоретичних знань і практичних навичок студентів у єдиний комплекс знань і навичок, необхідних для подальшої роботи НТС [1, 7, 8].

Подальша діяльність НТФ здійснюється через організацію взаємодії змодельованих функціональних відділів: менеджменту і фінансів; маркетингу і логістики; планування і виробництва; бухгалтерії; економічного аналізу та реалізації документообігу між ними по типових господарських операціях [1, 9].

Координація дій учасників фірм відбувається завдяки методичному забезпеченню роботи фірм та їх взаємодії з НТБ «Інтелбанк» у формі ділових та рольових ігор: «Обґрунтування бізнес-ідеї», «Обґрунтування концепції діяльності фірм», «Дії засновників щодо реєстрації фірми», «Порядок відкриття рахунку в національній валюті», «Порядок відкриття рахунку в іноземній валюті», «Безготівкові розрахунки підприємств та їх облік», «Касові операції підприємств та їх облік», «Майнове страхування», «Оподаткування підприємств» та ін.

Однією з важливих передумов упровадження тренінгу в діяльність НТФ є на-

* Руденко В. П. Учебно-тренировочная компьютерная фирма — новый вид учебного заведения (на сайте: <http://2005.edu-it.ru/docs/1/1-05.Rudenko.doc>).

Організаційна структура навчально-тренувальних фірм

Учасники			
Структура акціонерної страхової компанії		Структура промислового підприємства у формі ТОВ, АТ, ПП*	
I. Акціонери	14	I. Учасники (засновники)	12
II. Дирекція СК* У тому числі:	4	II. Правління У тому числі:	2
директор СК	1		
заступник директора	1	директор	1
секретар	1	відділ кадрів	1
відділ кадрів	1		
III. Відділ організації особового страхування У тому числі:	3	III. Фінансовий відділ У тому числі:	3
Начальник	1	начальник відділу	1
агенти	2	економіст-фінансист	2
IV. Відділ організації майнового страхування У тому числі:	3	IV. Плановий відділ У тому числі:	3
начальник	1	начальник відділу	1
агенти	2	економіст	2
V. Відділ реклами та маркетингу	1	V. Бухгалтерія У тому числі:	6
		головний бухгалтер	1
		бухгалтер по зарплаті	1
		бухгалтер по основних засобах	1
		бухгалтер по запасах	1
		бухгалтер по затратах	1
		касир	1
VI. Інвестиційний відділ	2		
VII. Бухгалтерія У тому числі:	3	VI. Відділ реклами та маркетингу	2
головний бухгалтер	1		
бухгалтер	1	VII. Виробничий відділ	2
касир	1		
Усього	16	Усього	18
Усього задіяно студентів	30	Усього задіяно студентів	30

* ТОВ — товариство з обмеженою відповідальністю; АТ — акціонерне товариство; ПП — приватне підприємство; СК — страхова компанія.

явність необхідної матеріальної бази. Така база створена в аудиторії, яка обладнана офісними меблями, що забезпечує ізоляваність персоналу різних відділів один від одного. Створені АРМ для кожного співробітника фірм, які передбачають використання ПЕОМ (програми NAU, Excel, «Парус», «Інфо-бухгалтер», «Клієнт-банк»). Використання реального програмного забезпечення передбачає, насамперед, оволодіння навичками роботи з цими програмами викладачів і студентів, які працюють у фірмах. Для цього налагоджені тісні зв'язки з корпорацією «Парус» та фірмою «Софтсервіс».

Обов'язковою умовою успішного проведення тренінгу є насичений за своїм змістом і глибиною підготовчий етап. Це стосується як підготовки учасників фірм, так і навчально-методичних матеріалів. Тому викладачі кафедри обліку і фінансів, керуючи роботою

НТФ, розробили систему послідовно-логічного впровадження тренінгу в навчальний процес, починаючи з міні-тренінгу за окремими дисциплінами до проведення комплексного підприємницького тренінгу.

ВИСНОВКИ

Завдяки організації роботи НТФ можна забезпечити: навчання студентів сучасних методів планування власної кар'єри; по-

кращення практичної підготовки студентів, у тому числі в період їх навчальної та виробничої практики; надання інформаційних послуг студентам усіх форм навчання з питань організації власного бізнесу; виконання науково-дослідних робіт відповідно до госпдоговірної і держбюджетної тематик; працевлаштування студентів через налагодження довгострокових партнерських відносин із потенційними роботодавцями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] *Азаренкова Г.М., Самородова Н.М.* Тренінгові технології у практичній підготовці студентів з обліку і аудиту // Зб. наук. праць Харківської держ. акад. міськ. госп-ва. — Х.: ХДАМГ, 2004. — № 5. — С. 118-123.
- [2] *Андреев А.А.* Педагогика высшей школы. Новый курс. — М.: Московский междунар. ин-т эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. — 264 с.
- [3] *Артемова О.А., Макеева М.Н.* Система учебно-ролевых игр профессиональной направленности: Монография. — Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. — 208 с.
- [4] *Бейдик О.О.* Диверсифікація творчого підходу до конструювання навчального процесу // Вісник Київського ін-ту «Слов'янський університет». Економіка. — К.: Слов'янський університет, 2000. — Вип. 6. — С. 23–29.
- [5] *Гурч Л.* Перспективи підготовки конкурентноспроможних менеджерів у контексті формування загальноєвропейського освітнього простору // Персонал. — 2006. — № 7. — С. 76-80.
- [6] *Куклин О.В.* Организационно-педагогические условия профессионального обучения специалистов коммерческого профиля на материале учебно-тренировочной фирмы: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. — К., 2001. — 20 с.
- [7] Сучасні тренінгові технології навчання ведення бізнесу: У 3 кн. Кн. 1. Технологія підготовки і проведення тренінгів. — К.: КНЕУ, 2001. — 117 с.
- [8] Сучасні тренінгові технології навчання ведення бізнесу. Кн. 2. Методичне керівництво для викладачів-тренерів. — К.: КНЕУ, 2003. — 297 с.
- [9] Сучасні тренінгові технології навчання ведення бізнесу. Кн. 3. Технологія створення і організації діяльності фірм. — К.: КНЕУ, 2003. — 297 с.
- [10] *Черепанов В.С.* Экспертные оценки в педагогических исследованиях. — М.: Педагогика, 1989. — 115 с.